

ΔΕΛΤΙΟΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

ΚΑΙ

ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΡ. 3

Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 1919

ΙΣΤ
ΝΕΑ
1919

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

έγκριτά μεχρί τέλους Δεκεμβρίου 1919

διὰ τὰς 4 πρώτας τάξεις.

Διὰ τὴν Α΄ τάξιν.

- Παπαμιχαήλ, Ἀλφαβητάριο, μέρος Α', 56 σελ., ἐκδότης Δημητράκος
, , μέρος Β', 84 , ,
Συκώκη, Ἀλφαβητάριο, μέρος Β', 74 , , Κολλάρος
Ἀλφαβητάριο κράτους, μέρος Α', (συντακτικὴ ἐπιτροπὴ : Δ. Ἀνδρε-
άδης, Α. Δελμοῦζος, Π. Νιρβάνας, Ζ. Παπαντωνίου, Μ. Τριαν-
ταφυλλίδης, Κ. Μαλέας (εἰκόνες), 80 σελ., λ. 70. Κεντρικὴ πώλησις
(1919—1921) Σιδέρης.
Ἀλφαβητάριο κράτους, μέρος Α', (συντακτικῆς ἐπιτροπῆς), βι-
βλίο τ ο υ δ α σ κ ἄ λ ο υ, 101 σελ., λ. 90. Κεντρικὴ πώλησις
(1919—1921) Σιδέρης.

Διὰ τὴν Β΄ τάξιν.

- Κουρτίδη, Ἀναγνωστικὸ Β, 127 σελ., ἐκδότης Κολλάρος
Καζαντζάκη, Οἱ τρεῖς φίλοι, 142 , , Μαντζεβελάκης
Παπαμιχαήλ, Πέτρος Λάρας, 160 , , Δημητράκος

Διὰ τὴν Γ΄ τάξιν.

- Καρκαβίτσα-Παπαμιχαήλ, Ἀναγνωστικὸ, 158 σελ., ἐκδότης Σιδέρης
Κουρτίδη-Κονιδάρη-Καλλαρά, Ὀδύσσεια, 186 , ἐκδότης Κολλάρος
Ζ. Παπαντωνίου, Τὰ ψηλὰ βουνά, ἀναγνωστικὸ κράτους, (συντακτικὴ
ἐπιτροπὴ : Δ. Ἀνδρεάδης, Α. Δελμοῦζος, Π. Νιρβάνας, Ζ. Παπαν-
τωνίου, Μ. Τριανταφυλλίδης), 178 σελ.

Διὰ τὴν Δ΄ τάξιν.

- Καρκαβίτσα-Παπαμιχαήλ, Ἡ πατρίδα μας, 219 σελ., ἐκδότης Δημη-
τράκος.
Κουρτίδη-Κονιδάρη, Στὰ παλιὰ χρόνια, 222 σελ., ἐκδότης Κολλάρος
-

Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΡΩ- ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Τὸ νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα. — Ὑλὴ διὰ τοὺς μαθητάς.

Ὅδηγίαι διὰ τοὺς διδάσκοντας.

A.

ΤΟ ΝΕΟΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ*

ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

Ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1917—1918 ἤρχισεν ὡς γνωστὸν συμφώνως μὲ τὸν νόμον 1332 περὶ διδακτικῶν νὰ καθιερώνεται βαθμιαίως ὡς γλώσσα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἡ κοινὴ ὀμιλουμένη (δημοτικὴ) παρὰ τὴν καθαρεύουσαν, τῆς ὁποίας ἡ διδασκαλία διατηρεῖται εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ, ἐγκαινίζον νέαν σχολικὴν γλῶσσαν, μὲ λεξιλόγιον καὶ μὲ γραμματικὴν ἐν πολλοῖς διάφορα τῶν ἐν χρήσει ἐν τῇ συνήθει ἡμῶν καθαρευούσῃ, ἐγέννησαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκδοθῇ τὸ προκείμενον νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα διὰ τὴν ὀρθογραφικὴν διδασκαλίαν εἰς τὰς τρεῖς τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων, εἰς ἃς ἤδη ἔχει εἰσαχθῆ ἡ νέα σχολικὴ γλῶσσα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ Β. Διάταγμα τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 1913 «περὶ ὀρισμοῦ τῶν μαθημάτων, τοῦ δι' ἕκαστον τούτων πρὸς διδασκαλίαν ἀναγκαίου χρόνου κλπ.» προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν*

* Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος 1919, τευχ. Α', ἀρ. 78, σελ. 566—567, Περὶ ὀρθογραφικῶν ἀσκήσεων διὰ τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν τῶν τριῶν πρώτων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Αρ. 18234

Ἄρθρον 1.

Ἐδάφ. 1. Τὸ τμήμα «Γ', ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις» τοῦ προγράμματος «τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης» τῆς Α' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων, τοῦ περιλαμβανομένου ἐν τῷ 1ῳ ἄρθρῳ τοῦ εἰρημένου διατάγματος, τροποποιεῖται ὡς ἐξῆς:

«Γ', ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις».

Ἐπίμονος ἀσκήσις τῶν μαθητῶν ἰδίᾳ κατὰ τὴν γραφὴν εἰς τὰ ἀκόλουθα:

- 1) ν' ἀποδίδουν τὰ ἀκουόμενα φωνητικὰ στοιχεῖα ἐκάστης γνωστῆς λέξεως μὲ ἀντίστοιχα γράμματα,
- 2) νὰ χωρίζουν ἀπ' ἀλλήλων τὰς λέξεις τῶν γραφομένων ἀπλῶν φράσεων,
- 3) νὰ διακρίνουν τὴν τονιζομένην συλλαβὴν ἐκάστης λέξεως,
- 4) νὰ μεταχειρίζονται προσηκόντως τὸ τελικὸν *s*,
- 5) νὰ διακρίνουν τὰς λέξεις ὅσαι δέχονται πνεῦμα,
- 6) νὰ θέτουν τὸν τόνον καὶ τὸ πνεῦμα εἰς τὸ δεῦτερον φωνῆεν τῶν διφθόγων,
- 7) νὰ γράφουν μὲ κεφαλαῖον τὸ ἀρχικὸν γράμμα τῶν ὀνομάτων ἀνθρώπων καὶ τόπων, ὡς καὶ τὸ ἀρχικὸν ἐκάστης προτάσεως (κυρ. περιόδου),
- 8) νὰ μεταχειρίζονται προσηκόντως τὴν τελείαν, τὸ ἐρωτηματικὸν καὶ τὸ ἐνωτικόν.

Πρὸς κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἀνάγκη νὰ διδαχθῶν οἱ μαθηταί: 1) τὰς ἀκολουθοῦσας γραμματικὰς ἐννοίας: πρότασις, λέξις, συλλαβή, φωνή (φθόγγος), γράμμα, φωνῆεν, σύμφωνον («ὅσα δὲν εἶναι φωνήεντα»), δίφθογγος, ὄνομα, προσέτι δὲ τὰ κεφαλαῖα, μικρὰ καὶ τὸ τελικὸν *s*, καὶ 2) τὰ ἀκόλουθα ὀρθογραφικὰ σημεῖα: τόνος, ὄξετα, περισπωμένη, πνεύματα, ψιλὴ, ἄσσεια, τελεία, ἐρωτηματικόν, ἐνωτικόν.

Ἐδάφ. 2. Τὸ τμήμα «Γ', ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις, 6') ὀρθογραφικὴ ἐξέτασις κλπ.» μέχρι τέλους τοῦ προγράμματος «τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης» τῆς Β' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων, τοῦ περιλαμβανομένου ἐν τῷ 1ῳ ἄρθρῳ τοῦ εἰρημένου διατάγματος τροποποιεῖται ὡς ἐξῆς:

«Γ', ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις».

β') Ἐπίμονος ἀσκήσις τῶν μαθητῶν εἰς τὰ ἀκόλουθα:

1) νὰ τονίζουσαν ὀρθῶς τὴν προπαραλήγουσαν καὶ τὴν βραχεῖαν συλλαβὴν (τὸ ε καὶ τὸ ο),

2) νὰ θέτουσαν ὀρθῶς εἰς τὰς λέξεις τὰς ἀρχομένας ἀπὸ υ,

3) νὰ γράφουσαν ὀρθῶς τὰς ῥηματικὰς καταλήξεις -ω -εις -ει (τρέχω, τρέχεις, τρέχει), καὶ νὰ τονίζουσαν ὀρθῶς ὅσα ῥήματα τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν: -ῶ -ᾶς -ᾶ (πηδῶ, πηδᾶς, πηδᾶ, πηδοῦν), -εῖς -εῖ (ἀργεῖς, ἀργεῖ).

4) νὰ γράφουσαν ὀρθῶς τὰς ὀνοματικὰς καταλήξεις -εις (πέτρες, βούσες, μῆνες), -ο (ξύλο, βουνό), -η (βούση, βροχή), -ης (ταύτης, διαβάτης), -ος (γέρος, ἄνεμος).

5) νὰ γράφουσαν ὀρθῶς τὰς ἀκολουθοῦσας λέξεις:

α') Τὰ ἄρθρα ὄ, ἡ, τό, τοῦ, τῆς, τόν, τήν, οἱ, τά, τῶν, τοῦς, τίς.

β') τὰς προσωπικὰς ἀντωνυμίας: ἐγώ, ἐμένα, ἐμεῖς, ἐμᾶς, μοῦ, μέ, μᾶς, εὐ, ἐσένα, ἐσεῖς, σεῖς, ἐσᾶς, σοῦ, σέ, σᾶς, αὐτός, αὐτή, αὐτό,

γ') τὰς συχνότερας προθέσεις: μέ, σέ, γιά, ὡς, χωρὶς, ἀπό, ἀντί,

δ') τὰ συχνότερα ἐπιρρήματα καὶ μῦθοι: κοντά, μαζί, ἴσια, ἐκεῖ, ἐδῶ, ἐξω, κάτω, ἐπάνω, πίσω, γύρω, τώρα, ὕστερα, τότε, πότε, κάποτε, σήμερον, χτές, προχτές, αἴριον, μεθαύριον, ῥήγρον, ἀκόμη, πρῶτι, πῶς, εἶσι, χωρὶς, διόλου, πόσο, τόσο, ὅσο, πολὺ, λίγο, ναί, ὄχι, μάλιστα, μή,

ε') τοὺς συχνότερους συνδέσμοις: καί, καὶ, ἀλλά, διὰτι γιὰτι;

ς') τὰ ἀριθμητικὰ ἀπὸ τοῦ ἑνα μέχρι τοῦ δέκα.

Πρὸς κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἀνάγκη νὰ διδαχθῶν οἱ μαθηταὶ τὰς ἀκολουθοῦσας γραμματικὰς ἐννοίας: λήγουσα, παραλήγουσα, προπαραλήγουσα, βραχεῖα συλλαβὴ (ε καὶ ο), ἄρθρον, γέννη, ῥῆμα.

Ἐδάφ. 3. Τὸ μῆμα «Γ' ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις, β') ὀρθογραφικὴ ἐξέτασις καὶ γραφὴ ὕλικου κλπ.» μέχρι τέλους τοῦ προγράμματος «τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» τῆς Γ' τάξεως τῶν δημοτι-

κῶν σχολείων, τοῦ περιλαμβανομένου ἐν τῷ 1ῳ ἄρθρῳ τοῦ εἰρημέ-
νου διατάγματος τροποποιεῖται ὡς ἑξῆς:

«Γ' ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις».

β') Ἐπίμονος ἀσκήσις τῶν μαθητῶν εἰς τὰ ἀκόλουθα :

1) νὰ τονίζουσι ὀρθῶς τὴν παραλήγουσαν, ὅταν εἶναι μακρά,

2) νὰ γράφουσι ὀρθῶς τὰς καταλήξεις τῶν ρημά-
των εἰς -ώνω (ἀγκυλώνω, θολώνω), -εύω (γυρεύω, μαζεύω),
-ίζω (ἀρχίζω, καθίζω), -ιάζω (ἀνατριχιάζω, ἀγκυλιάζω), -άβω
(ράβω, σκάβω), -έρνω (δέρνω), -αίνω (ἀνεβαίνω, πηγαίνω),

3) νὰ γράφουσι ὀρθῶς τὰς ρηματικὰς καταλήξεις
τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ ἐνεστώτος ὡς καὶ τῶν μετοχικῶν
τύπων εἰς -όντας, -οντας, -μένος (πηδώντας, τρέχοντας, τελειω-
μένος),

4) νὰ γράφουσι ὀρθῶς τὰς καταλήξεις τῶν συνηθεστέ-
ρων οὐσιαστικῶν τοῦ ἀναγνωστικοῦ τῶν τριῶν γενῶν εἰς
τοὺς δύο ἀριθμοὺς καὶ ὅλας τὰς πτώσεις (ὀνομαστική, γενική,
αἰτιατική),

5) νὰ τονίζουσι ὀρθῶς τὰ οὐδέτερα εἰς -α (μῆλα, χῶμα)
καὶ τὰ ἀρσενικὰ εἰς -οι (ὄμοι), ὅσα τονίζονται εἰς τὴν
παραλήγουσαν,

6) νὰ γράφουσι ὀρθῶς τὰς συνηθεστέρας κατηγορίας οὐ-
σιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων εἰς -ώτης (στρατιώτης,
Σουλιώτης), -ισσα (βασιλίσα, γειτόνισσα, μέλισσα), -έλα (κατέλα,
φουστανέλα), -ένιος (μολυβένιος, σιδερένιος), -ερός (γερός, φαρ-
μακερός), -ικός (βλάχικος, κλέφτικος), -ικὸς (νησιτικὸς, πα-
στρικός, Κορητικὸς), -ικὸ (γιατρικὸ, μουσικὸ), -ιμος (νησιτίσιμος,
φρόνιμος), -ιμο (βράσιμο, γράψιμο), -ινος (πυράσινος), -ινὸς
βῆλαδινός, πασχαλινός), -ιος (ἄγριος, τρούπιος), -ίσιος (ἀρνίσιος,
βουνίσιος), -ωπὸς (κιτρινωπὸς),

7) νὰ χωρίζουσι εἰς τὸν συλλαβισμόν τὰ ἕμια σύμ-
φωνα,

8) νὰ σημειώνουσι τὴν ἔκθλιψιν,

9) νὰ γράφουσι ὀρθῶς τὰ ἀριθμητικὰ μέχρι τοῦ 100,
τὰς ἀντωνυμίας ἐκεῖνος, τέτοιος, ποιός, ὅποιος, πού,

ἴδιος, ἄλλος, πόσος, ὅσος, τόσος, κανείς, κανένας, καμιά, καθείς, καθένας καὶ τὰ ἐπίθετα ὄλος, ὀλόκληρος

10) νὰ γράφουν ὀρθῶς τοὺς συχνοτέρους συνδέσμοις καὶ ἐπιρρήματα: ἢ, εἴτε, λοιπόν, ἐπειδή, χάμω, τριγύρω, μεταξύ, ἀντικρύ, φέτος, πέρσι, ἄλλοτε, περισσότερο, καθώς, ἴσως, βέβαια, δηλαδή, καὶ

11) νὰ γράφουν ὀρθῶς τὰς συνηθεστέραις λέξεις τοῦ κειμένου, καθώς καὶ τὰς συγγενεῖς των.

Πρὸς κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἀνάγκη νὰ διδαχθῶν οἱ μαθηταὶ τὰς ἀκολουθοῦσας γραμματικὰς ἐννοίας: μακρὰ συλλαβὴ (η, ω, δίφθογγοι), πρόσωπον, ἀριθμός, πτώσις, ἐπίρρημα, οὐσιαστικόν, ἐπίθετον, ἀριθμητικόν, ὑποκοριστικόν, λέξεις ἐτυμολογικῶς συγγενεῖς. ὡς καὶ τὰ ἀκόλουθα ὀρθογραφικὰ σημεῖα: θαυμαστικόν, εἰσαγωγικὰ, διαλυτικά.

Ἄρθρον 2.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος διατάγματος ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις 12 Μαρτίου 1919.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ.
Δημ. Δίγκας

Β΄.

ΥΛΗ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

Α΄ ΤΑΞΙΣ

Ὁρθογραφικοὶ κανόνες

1. Σὲ κάθε λέξη προφέρομε μία συλλαβὴ δυνατώτερα ἀπὸ τίς ἄλλες. Στὴ συλλαβὴ αὐτὴ γράφομε ἓνα τόνο.

2. Πνεῦμα γράφομε σὲ κάθε λέξη ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν ἢ ἀπὸ δίφθογγο.

3. Οἱ δίφθογγοὶ παίρνουν τὸν τόνο καὶ τὸ πνεῦμα στὸ δεῦτερο φωνῆεν.

4. Μὲ κεφαλαῖο γράφομε τὰ ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν τόπων.

5. Σὲ κάθε πρότασι γράφομε τὸ πρῶτο γράμμα κεφαλαῖο.

6. Σὲ κάθε λέξι ποὺ τελειώνει σὲ (ο) γράφομε *ς* τελικό*.)

7. Ἐνωτικὸ σημεῖονομε ἔταν κόβεται ἢ λέξι, στὸ τέλος τῆς σειρᾶς.

8. Ἐκεὶ ποὺ τελειώνει μιὰ πρότασι, γράφομε τελεία.

9. Ἐρωτηματικὸ γράφομε στὸ τέλος ἔταν ρωτοῦμε.

Γ ρ α μ μ α τ ι κ ῆ ς ἔ ν ν ο ι ε ς : πρότασι, λέξι, συλλαβή, φωνή (φθόγγος), γράμμα, φωνῆεν, σύμφωνο («ὅσα δὲν εἶναι φωνήεντα»), δίφθογγος, ὄνομα—κεφαλαῖα, μικρά, τελικό *ς*. Ὅ ρ - θ ο γ ρ α φ ι κ ᾶ σ η μ ε ῖ α : τόνος, ὄξεια, περισπωμένη, πνεύματα, ψιλῆ, δασεία, τελεία, ἐρωτηματικὸ, ἔνωτικὸ.

Β' ΤΑΞΙΣ

Ὅρθογραφικοὶ κανόνες

1. Τὸ *υ* στὴν ἀρχὴ παίρνει δασεία (ὑπνος, ὕστερα).

2. Ἡ προπαραλήγουσα παίρνει ὄξεια (ἄνθρωπος, θάλασσα, ἔφερα, ἦσυχος).

3. Ἡ βραχεῖα συλλαβὴ παίρνει ὄξεια (τρέχω, βουνό).

4. Τὸ (ω) στὸ τέλος τῶν ρημάτων τὸ γράφομε μὲ *ω* (τρέχω, τρώω, πηδῶ).

Τὸ (ο) στὸ τέλος τῶν ὀνομάτων τὸ γράφομε μὲ *ο* (βουνό, ξύλο, τὸν ἄνθρωπο). Μὲ (ω) γράφομε μόνο τὰ ὀνόματα τῶν γυναικῶν (Φρόσω, Μαριώ).

5. Ἡ λήγουσα τῶν ρημάτων παίρνει περισπωμένη (πηδῶ, πηδᾶς, πηδᾶ, πηδοῦν, ἀγοεῖς, ἀγοεῖ, κλαῖς).

*) Εἰς τὸν κανόνα αὐτὸν καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κατωτέρω, α παρενθέσεις αἱ περιχλείουσαι γράμματα ἢ καταλήξεις δηλοῦν ὅτι ἔσθαι σφαλὸς ἀπαγγέλλων τὸν κανόνα ἢ ἀπρόσεχον τὸ ἐντὸς τῆς παρενθέσεως ἀναγραφόμενον ὡς ἔχον καὶ ἔχει μὲ τὴν ὀνομασίαν τῶν ψηφίων του. Ἐξῶ λ.χ. ἢ εἶπη : σὲ κάθε λέξι ποὺ τελειώνει σὲ : *σσ* καὶ ἔχει : σῖγμα.

Ἐπίσης κατωτέρω (κανόνες Β' τάξεως, ἀρ. 4) : Τὸ *οοο* (καὶ ἔχει : *ο* μικρὸ), στὸ τέλος τῶν ὀνομάτων τὸ γράφομε μὲ *ο* μικρὸ.

6. Τὸ (εσ) στὸ τέλος τῶν ὀνομάτων τὸ γράφομε μὲ ε (πέτρες, βρούσες, μῆνες, καφέες).

7. Τὸ (η) στὸ τέλος τῶν θηλυκῶν τὸ γράφομε μὲ η (βροχή, βρούση, φωγή, Ἑλένη).

8. Τὸ (ος) στὸ τέλος τῶν ὀνομάτων τὸ γράφομε μὲ ο (οὐρανός, ἄνθρωπος, γέρος, καλός).

9. Τ' ἄρθρα ὀ, ἦ, οἶ δὲν παίρνουν τόνο.

10. Τ' ἄρθρα τῆς, τοῦ, τῶν παίρνουν περισπωμένη.

Γραμματικῆς ἔννοιες: λήγουσα, παραλήγουσα, προ-
παραλήγουσα, βραχεῖα συλλαβή (ε καὶ ο), ἄρθρο, γέννη, ρήμα.

Γ' ΤΑΞΙΣ

Ι Ὁρθογραφικοὶ κανόνες

Γενικοὶ τονικοὶ κανόνες

1. Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα ἔταν ἢ λήγουσα εἶναι μακρὰ (καρφώνω, ζεσταιίνω, μένω, παίρνω, φέρονω, πειράζω, νόμιζω, βρούση, λύπη).

Ἡ λήγουσα στὰ ὀνόματα εἶναι μακρὰ καὶ ἔταν ἔχη α ἦ ι (ῶρα, σημαία, γελῶνα, ἀροκούδα, βαροκούλα, σκούπα, δίψα, καλύβα, σκάλα, ἐλπίδα, τοῖχα, λαυπάδα, πρασινάδα, ἀλυσίδα, μαριίδα, γίγας, ποτήρι, σκαλιστήρι, φασούλι, λουλούδι, παραμύθι, φρούδι, κελόρι, μανιτάρι, φίδι, τῆς γλώσσας, τῆς γυναίκας).

2. Ἡ μακρὰ παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη ἔταν ἢ λήγουσα εἶναι βραχεῖα (μῆλο, ὄμιος, μῆνες, γυναῖκες). Δὲν ἀκολουθοῦν τὸν κανόνα τὸ ὄστε, οὔτε, μήτε, εἶτε.

Τὸ α στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχὺ (μῆλα, δῶρα, χῶμα, αἶμα)

Τὸ οἰ καὶ τὸ αἰ στὸ τέλος εἶναι βραχεῖα (ὄμοι, τοῖχοι, κοινοῦμαι, θυμοῦμαι, θυμοῦνται).

Ρήματα

3. Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ (ώνω) τὰ γράφομε μὲ δύο ω (ζυμώνω, καρφώνω, σιρῶνω).

Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ (εύω) τὰ γράφομε μὲ ε υ (κλαδεύω, κοιτεύω, μαζεύω — ὀνειρευόμαι, παραξενεύομαι).

Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ (ίζω) τὰ γράφομε μὲ ι (ἀρχίζω, καθίζω — φτερορίζομαι).

°Οσα ρήματα τελειώνουν σὲ (ιάζω) τὰ γράφομε μὲ ι (ἀγκαλιάζω, βραδιάζω—βιάζομαι).

°Οσα ρήματα τελειώνουν σὲ (άβω) τὰ γράφομε μὲ β (ἀνάβω, σκάβω). Μὲ υ γράφομε μόνο τὸ παύω.

°Οσα ρήματα τελειώνουν σὲ (έρονω) τὰ γράφομε μὲ ε (γέρονω, φέρονω). Μὲ αι γράφομε μόνο τὸ παίρω.

°Οσα ρήματα τελειώνουν σὲ (αίνω) τὰ γράφομε μὲ αι (ἀνεβαίνω, ζεσταίνω).

4. °Οσα ρήματα τελειώνουν σὲ (με) καὶ δέχονται τὸ ἐμῆς τὰ γράφομε μὲ ε (στολιζόμε, τρέχομε, πηδοῦμε).

°Οσα ρήματα τελειώνουν σὲ (μαι) καὶ δέχονται τὸ ἐγὼ τὰ γράφομε μὲ αι (ἔρχομαι, στολιζομαι, λυποῦμαι).

°Οσα ρήματα τελειώνουν σὲ (ται) καὶ δέχονται τὸ αὐτός, αὐτή, αὐτὸ τὰ γράφομε μὲ αι στὸ τέλος (ἔρχεται, σηκώνεται, γελιέται, κοιμᾶται).

°Οσα ρήματα τελειώνουν σὲ (τε) καὶ δέχονται τὸ ἐσεῖς τὰ γράφομε μὲ ε (δίνετε, σηκώνετε, γελᾶτε).

5. Τὸ (μένος), (μένη), (μένο) στὸ τέλος τὸ γράφομε μὲ ε (ζαρωμένος, δεμένο, καθαρισμένη).

6. Τὸ (ώντας) μὲ τόνο τὸ γράφομε μὲ ω καὶ ὀξεῖα (πηδώντας, γελώντας).

Τὸ (οιτας) χωρὶς τόνο τὸ γράφομε μὲ ο (τρέχοντας, βλέποντας).

Ὀνόματα

7. Τ' ἄρθρα τόν, τήν τὰ γράφομε μὲ τὸ ν στὸ τέλος ἔταν ἀκολουθῆ φωνήεν ἢ κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, νι, γκ (τὸν ἄνθρωπο, τήν Ἑλλάδα, τὸν κῆπο, τὸν πατέρα, τὸν ψαρά, τήν Τήνο, τὸν μπακαλιάρου, τὸν ν'ολμὰ ἀλλὰ τὸ δράκο, τὴ νίκη, τὴ μητέρα, τὴ βούση).

8. Τὰ ὀνόματα στὴ λήγουσα παίρνουν ὀξεῖα. °Οσα ἔχουν τ' ἄρθρα τοῦ, τῆς, τῶν παίρνουν περισπωμένη (ἢ καρδιά, τὴν καρδιά, ἢ ὀκά, τὴν ὀκά, ἢ καλή, ἢ χρυσή, ἢ φωνή, τὴ φωνή, ἢ Ἀργυρῶ, τὴν Ἀργυρῶ, ἢ ἄλεπού, τὴν ἄλεπού—ὁ ψωμάς, τὸν ψωμά, ὁ ἀμαξάς, τὸν ἀμαξά, ὁ πραγματευτής, τὸν πραγματευτή, ὁ παππούς, τὸν παππού—τὸ ἀρνί, τ' ἀρνιά, τὸ σκαμνί, τὰ σκαμνιά—τῆς καρδιάς, τῆς ὀκάς, τῆς φωνῆς, τῆς Ἀργυρῶς, τῆς ἄλεπούς, τοῦ ψωμά, τοῦ πραγματευτή, τοῦ παπποῦ, τοῦ ἀρνιοῦ, τῶν πειρῶν, τῶν καλῶν παιδιῶν κτλ).

9. Τὸ (ης) στὸ τέλος τῶν οὐσιαστικῶν τὸ γράφομε μὲ η (ναύτης, περιβολάρης, θεριστήs, μαθητής).

10. Τὸ (ι) στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων τὸ γράφομε μὲ ι (χέρι, μάτι, κλειδί, φαγί). Μὲ υ γράφομε τὸ βράδυ, δάκρυ, δίχτυ, στάχυ.

11. Τ' ἄρσενικά σὲ (ηδες) τὰ γράφομε μὲ η (περιβολάρηδες, καφετζήδες). Τὰ θηλυκὰ σὲ (ίδες) τὰ γράφομε μὲ ι καὶ ὀξεῖα (σταφίδες, σελίδες).

Τὰ ὀνόματα σὲ (άδες) τὰ γράφομε μὲ ὀξεῖα (λαμπάδες, προσιάδες, κυράδες, ψωμάδες, προμαυεινάδες).

12. Τὰ ὀνόματα τὰ γράφομε μὲ τὸ ἴδιο φωνῆεν σὲ ἕλον τὸν ἐνικὸ (ὁ κλέφτης, τοῦ κλέφτη, τὸν κλέφτη, ἡ νύφη, τῆς νύφης, ἡ πληγὴ, τῆς πληγῆς, τὴν πληγὴ, ἡ Ἀργυρῶ, τῆς Ἀργυρῶς κτλ.)

Ἐπιρρηματα

12. Τὸ (ως) στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων τὸ γράφομε μὲ ω (ἀμέσως, πῶς, ἀλλιῶς).

13. Ἡ μακρὰ λήγουσα τῶν ἐπιρρημάτων παίρνει περισπωμένη (ποῦ, ἐδῶ, ἐκεῖ, ἀλλοῦ, καταγῆς, πῶς).

Γενικοὶ κανόνες

14. Τὰ ὅμοια σύμφωνα χωρίζονται στὸ συλλαβισμό.

15. Σὲ μιὰ λέξη γράφομε ἀπόστροφο ὅταν ἐφυγε ἀπὸ τὸ τέλος τῆς φωνῆεν ἢ δίφθογγος.

Γραμματικὲς ἔννοιαι: μακρὰ συλλαβὴ (η, ω, δίφθογγος) εἰχρονο, πρόσωπο, ἀριθμὸς, πτώση, ἐπίρρημα, οὐσιαστικὸ, ἐπίθετο, ἀριθμητικὸ, ὑποκοριστικὸ, λέξεις, συγγενεῖς, ἔκθλιψη—Ὄρθογραφικὰ σημεῖα: θαυμαστικὸ, εἰσαγωγικὰ, διαλυτικὰ, ἀπόστροφος.

II. Σχηματισμοὶ γραμματικοί.

ρήματα

χάνω, χάνεις, χάνει, χάνομε, χάνετε, χάνουν.

ἀγαπῶ, ἀγαπᾷς, ἀγαπᾷ, ἀγαποῦμε, ἀγαπάτε, ἀγαποῦν.

ἀρογῶ, ἀρογεῖς, ἀρογεῖ, ἀρογοῦμε, ἀρογεῖτε, ἀρογοῦν.

χάνομαι, χάνεσαι, χάνεται, χανόμαστε, χάνεστε, χάνονται.

ἀγαπιοῦμαι, ἀγαπιέσαι, ἀγαπιέται, ἀγαπιόμαστε, ἀγαπιέστε,

ἀγαπιοῦνται.

κοιμοῦμαι, κοιμᾷσαι, κοιμᾷται, κοιμούμαστε, κοιμάστε, κοιμοῦνται.

οὐσιαστικά

Ἐνικός

ΘΗ-

ὄνομ.	ἡ	πέτρα	ἡ	ἐλπίδα	ἡ	βρούση
γεν.	τῆς	πέτρας	τῆς	ἐλπίδας	τῆς	βρούσης
αἰτ.	τήν	πέτρα	τήν	ἐλπίδα	τήν	βρούση

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ	πέτρες	οἱ	ἐλπίδες	οἱ	βρούσες
γεν.	τῶν	πετρῶν	τῶν	ἐλπίδων	τῶν	βρουσῶν
αἰτ.	τις	πέτρες	τις	ἐλπίδες	τις	βρούσες

ΑΡΣΕ-

Ἐνικός

ὄνομ.	ὁ	πατέρας	ὁ	ψωμάς	ὁ	ἐργάτης
γεν.	τοῦ	πατέρα	τοῦ	ψωμᾶ	τοῦ	ἐργάτη
αἰτ.	τὸν	πατέρα	τὸν	ψωμᾶ	τὸν	ἐργάτη

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ	πατέρες	οἱ	ψωμάδες	οἱ	ἐργάτες
γεν.	τῶν	πατέρων	τῶν	ψωμάδων	τῶν	ἐργατῶν
αἰτ.	τούς	πατέρες	τούς	ψωμάδες	τούς	ἐργάτες

Ἐνικός

ὄνομ.	ὁ	οὐρανός	ὁ	ἔμπορος
γεν.	τοῦ	οὐρανοῦ	τοῦ	ἐμποροῦ
αἰτ.	τὸν	οὐρανὸν	τὸν	ἔμπορον

ΟΥΔΕ-

Ἐνικός

ὄνομ. κ. αἰτ.	τὸ	τραγούδι	τὸ	σίδηρο	τὸ	πρόσωπο
γεν.	τοῦ	τραγουδιοῦ	τοῦ	σίδηρου	τοῦ	προσώπου

ΛΥΚΑ

Ἑνικός

ὄνομ.	ἡ	Φρόσω	ἡ	ἄλεποῦ
γεν.	τῆς	Φρόσως	τῆς	ἄλεποῦς
αἰτ.	τῇ	Φρόσω	τῇν	ἄλεποῦ

Πληθυντικός

ὄνομ.		οἱ	ἄλεποῦδες
γεν.		τῶν	ἄλεπούδων
αἰτ.		τίς	ἄλεπούδες

ΝΙΚΑ

Ἑνικός

ὄνομ.	ὁ	περιβολάρης	ὁ	καφές	ὁ	παππούς
γεν.	τοῦ	περιβολάρη	τοῦ	καφέ	τοῦ	παπποῦ
αἰτ.	τὸν	περιβολάρη	τὸν	καφέ	τὸν	παπποῦ

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ	περιβολάρηδες	οἱ	καφέδες	οἱ	παπποῦδες
γεν.	τῶν	περιβολάρηδων	τῶν	καφέδων	τῶν	παπούδων
αἰτ.	τούς	περιβολάρηδες	τούς	καφέδες	τούς	παπποῦδες

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ	οὐρανοὶ	οἱ	ἐμποροὶ
γεν.	τῶν	οὐρανῶν	τῶν	ἐμπόρων
αἰτ.	τούς	οὐρανοὺς	τούς	ἐμπόρους

ΤΕΡΑ

Πληθυντικός

ὄνομ.	κ.	αἰτ.	τὰ	τραγούδια	τὰ	σίδηρα	τὰ	πρόσωπα
γεν.			τῶν	τραγουδιῶν	τῶν	σίδηρων	τῶν	προσώπων

ἄρθρα

Ἐνικός

	Ἀρσενικό	Ἐηλυκό	Οὐδέτερο
ὄνομ.	ὁ	ἡ	τὸ
γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ
αἰτ.	τόν	τήν	τό

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ	οἱ	τά
γεν.	τῶν	τῶν	τῶν
αἰτ.	τούς	τίς	τά

Γ.

ΟΔΗΓΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑ

I. Ὁδηγίαι διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ὀρθογραφικῶν κανόνων.

Ὁ μέλλων νὰ διδάξῃ εἰς ἐκάστην τάξιν τοὺς δι' αὐτὴν κατὰ τὰ ἀνωτέρω προσριζομένους ὀρθογραφικοὺς κανόνας εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει τοὺς τὰ ἐξῆς :

1. Πρὸ τῆς διδασκαλίας ἐκάστου κανόνου εἶναι ἀνάγκη οἱ μαθηταὶ νὰ ἔχουν πρὸ αὐτῶν τὸ ἀναγκαῖον συγκεκριμένον ὑλικόν, τὸ ὁποῖον θὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς αἱ λεκτικαὶ ἀσκήσεις καὶ τὸ ἀναγνωστικὸν τῶν βιβλίων, τότε δὲ μόνον διὰ συγκρίσεως αὐτοῦ καὶ ὀδηγούμενοι καταλλήλως ἀπὸ τὸν διδάσκαλον θὰ ἐξάγουν τὸν σχετικὸν κανόνα.

2. Οἱ κανόνες δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐξάγωνται κατὰ τὴν ὡς ἀνωτέρω ἐκτεθειμένην σειρὰν, ἀλλὰ καθ' ἣν ὑπαγορεύουν αἱ ἀνάγκαι τῆς διδασκαλίας. Ὅσάκις δηλ. οἱ μαθηταὶ ἔχουν ὑπ' ὄψει

των ἀρκετὸν συγκεκριμένον ὕλικόν, σχετικὸν πρὸς ἓνα ὁιονδήποτε κανόνα, ἔχουν δ' ἴσως καὶ μόνοι αὐτομάτως σχηματίσει τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ, θὰ προκαλῆ αὐτοὺς ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν ἐξαγωγὴν αὐτοῦ.

3. Οἱ κανόνες ἔχουν λάβει ὅση τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ἀφηρημένην διατύπωσιν, ἀνάλογον πρὸς τὴν διανοητικὴν βαθμίδα τῶν μαθητῶν ἐκάστης τάξεως. Ὁ διδάσκαλος, ἐὰν νομίζῃ ὅτι δύναται νὰ διατυπώσῃ τινὰς αὐτῶν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς διδασκαλίας μὲ μωρῆν μᾶλλον συγκεκριμένην, δύναται νὰ πράττῃ τοῦτο.

4. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς διδομένους κανόνας, ἀρκετὰ γενικῆς φύσεως, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν προϊόντα τῆς συνθέσεως πολλῶν μερικωτέρων κανόνων (π. χ. ὁ κανὼν «πνεῦμα γράφομε σὲ κάθε λέξι πού ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν ἢ ἀπὸ δίφθογγο» προέρχεται ἀπὸ τοὺς δύο μερικωτέρους κανόνας: «πνεῦμα γράφομε σὲ κάθε λέξι πού ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν» καὶ «πνεῦμα γράφομε σὲ κάθε λέξι πού ἀρχίζει ἀπὸ δίφθογγο»). Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας δὲν πρέπει νὰ ὀδηγοῦνται οἱ μαθηταὶ εἰς τὸν ἀπ' εὐθείας σχηματισμὸν τοῦ γενικοῦ κανόνος. Καλύτερον εἶναι νὰ σχηματίζουσιν πρῶτον κατὰ σειρὰν τοὺς μερικωτέρους ἐκείνους κανόνας, ἐν τέλει δὲ νὰ προκαλοῦνται εἰς τὴν συνένωσιν ἑλθὼν αὐτῶν εἰς τὸν γενικὸν κανόνα. Οὕτω λ. χ. εἰς τὴν Β' τάξιν ὁ κανὼν «ἡ βραχεῖα συλλαβὴ παίρνει ὀξεῖα» θὰ ἐξαχθῆ ἐκ τῶν ἀκολουθῶν μερικωτέρων κανόνων: «τὸ ε παίρνει ὀξεῖα» — «τὸ ο παίρνει ὀξεῖα» — «τὸ ε καὶ τὸ ο παίρνουν ὀξεῖα» — «τὸ ε καὶ τὸ ο εἶναι βραχεῖα φωνήεντα» — «κάθε βραχεῖα συλλαβὴ παίρνει ὀξεῖα».

Ὁμοίως ὁ κανὼν διὰ τὸν τονισμὸν τῶν παροξυτόνων, «ἡ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρά», θὰ ἐξαχθῆ ἐκ τῶν κανόνων «ἡ μακρὰ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρά», καὶ «ἡ βραχεῖα παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα».

5. Οἱ δι' ἐκάστην τάξιν προοριζόμενοι κανόνες θὰ δίδωνται ἐφ' ὅσον τοῦτο κρίνεται ἀναγκαῖον εἰς τοὺς μαθητὰς πρὸς ἀποστήθισιν. Δὲν θὰ δίδωνται ὅμως, οὔτε εἰς τὴν Γ' τάξιν, γραπτῶς εἰς

τὸν πίνακα, οὔτε θὰ ὑπαγορεύωνται εἰς τοὺς μαθητάς. Οἱ κανόνες θὰ μεταδίδωνται καὶ θὰ ἐμπεδώνωνται μόνον διὰ τῆς ἐξέτασης, θὰ χρησιμοποιηθῶσι δὲ ὁ πίναξ καὶ τὸ τετράδιον μόνον διὰ τὴν ἀναγραφὴν χαρακτηριστικῶν παραδειγμάτων καὶ ἀσκήσεων εἰς αὐτά.

6. Ἀντιθέτως, αἱ εἰς τοὺς κανόνας παραθετόμεναι ἐξαιρέσεις δὲν θὰ μνημονεύωνται ἀπὸ τὸν διδάσκοντα κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ κανόνος, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχουν ἤδη παρουσιάσθῃ παραδείγματα τῶν ἀρκετὰ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἢ τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν. Οἱ μαθηταὶ λ.χ. θὰ διδάχθωσι ὅτι τὰ οὐδέτερα γράφονται μετὰ τὸ τέλος (Γ' τάξ., καν. 10), αἱ ἐξαιρέσεις ὅμως θὰ προστεθοῦν εἰς τὸν ἀπομνημονευόμενον κανόνα μόνον ὅταν μερικαὶ τουλάχιστον ἐξ αὐτῶν (λ.χ. βράδυ, δάκρυ, στάχυ) θὰ ἔχουν ἤδη παρατηρηθῆ ἀπὸ τοὺς μαθητάς.

Ὁμοίως εἰς τὸν κανόνα περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῶν εἰς -ο ὀνομάτων (Β' 4) θὰ παραλείπεται ἡ ἐξαιρέσις διὰ τὰ εἰς -ω θηλυκὰ ἐφ' ὅσον δὲν παρουσιάσθησαν ἤδη εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν τὰ σχετικὰ παραδείγματα.

7. Οἱ ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν παραδειγμάτων ἀπαγγελομένοι κανόνες θὰ διατυπώνωνται ὡς ἀναγράφονται ἀνωτέρω, ἐκτὸς ἂν εὐρηθῶ διδασκῶν προσφευγέστεραν διατύπωσιν, παραλειπομένων τῶν ἐν τῷ παρενθέσεων ἐπεξηγηματικῶν παραδειγμάτων. Ἀντιθέτως αἱ ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ κανόνος μνημονευόμεναι τυχὸν ἐκτὸς παρενθέσεων ἐξαιρέσεις, ἀποτελοῦν μέρος τοῦ κανόνος.

8. Οἱ ὀρθογραφικοὶ κανόνες ὡς δίδονται ἀνωτέρω εἶναι ὅσοι δυνατόν περιεκτικοὶ καὶ σαφεῖς κατὰ τὴν διατύπωσιν, συγχρόνως ὅμως σύντομοι καὶ εὐμνημόνευτοι. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐνίοτε μόνον ἐκ τῶν ἐξυπακουσμένων κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν, ἀποκοτῶν τὸ πλῆρες νόημα αὐτῶν, ἢ ἐνίοτε συμβαίνει νὰ ἰσχύουν μόνον ἐφ' ὅσον δὲν ἀντιστρατεύονται εἰς ἄλλους προεδιδαχμένους γενικωτέρους κανόνας.

Οὕτω λ.χ. ὁ κανὼν ὅτι «ἡ λήγουσα τῶν ρημάτων παίρνει περισπωμένην» (πηδῶ, πηδᾶς, ἀργεῖ, ἀργοῦν, κλαῖς κτλ., Β' τάξ. κανὼν 15) δὲν ἀποβλέπει φυσικὰ εἰς ρήματα μετὰ βραχεῖαν λήγουσαν,

καθὼς δές. Ἐκείνων ὁ τόνος κανονίζεται κατὰ τὸν γενικώτερον κανόνα, καθ' ὃν «ἡ βραχεῖα συλλαβὴ παίρνει ὄξεϊα».

9. Ὅμοίως εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῆ ὅτι μερικοὶ κανόνες δὲν εἶδονται πλήρεις. Διατυπωθέντες συμφώνως μὲ τὰς ὀρθογραφικὰς ἀνάγκας τῆς τάξεως διὰ τὴν ὁποῖαν προορίζονται, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀντιληπτικότητος τῶν μαθητῶν καὶ ἐφ' ὅσον κυρίως αἱ ἀνάγκαι αὐταὶ παρέχονται ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικόν των, μέλλουν νὰ συμπληρωθοῦν ἢ καὶ νὰ τροποποιηθοῦν ὡς πρὸς τὴν διατύπωσίν των κατὰ τὴν ὀρθογραφικὴν διδασκαλίαν εἰς ἀνωτέρας τάξεις.

Ὅτω λ. χ. εἰς τὰς ἄτονους λέξεις ὁ, ἦ, οἶ (Β', 9) δὲν περιλήφθη τὸ ὡς μέλλον νὰ μνημονευθῆ εἰς τοὺς πληρεστέρους κανόνας τῆς Δ' τάξεως.

Ὅμοίως ὁ κανὼν ὅτι «τὸ -ης στὸ τέλος τῶν οὐσιαστικῶν τὸ γράφομε μὲ η», διδάσκεται εἰς τὴν Γ' τάξιν (καν. 8) χωρὶς τὰς ἐξαιρέσεις μάντις, Πάρις, συγγενεῖς κτλ., αἱ ὁποῖαι θὰ δοθοῦν εἰς ἀνωτέραν τάξιν. Αἱ λέξεις γῆ, νοῦς, φῶς, Ἀθηνᾶ, Ἐρμῆς, συγγενεῖς κτλ. αἱ περισπώμεναι παρὰ τὸν κανόνα ὅτι «τὰ ὀνόματα στῆ λήγουσα παίρνουν ὄξεϊα» (Γ', 7) θὰ διδαχθοῦν καὶ αὐταὶ εἰς τάξεις ἀνωτέρας.

Ἐπίσης διδάσκεται εἰς τὴν Γ' τάξιν (κανὼν 1) ὅτι «ἡ λήγουσα στὰ ὀνόματα εἶναι μακρὰ καὶ ὅταν ἔχη α ἢ ι», ἐνῶ αἱ ἐξαιρέσεις καθὼς γλώσσα, μοῖρα, πείνα, γυναῖκα, χῆνα, μῆνας, βῆχας, χειμῶνας, χειμῶνα θὰ διδαχθοῦν εἰς ἀνωτέραν τάξιν.

10. Γενικῶς αἱ ἐξαιρέσεις εἶδονται μαζὶ μὲ τοὺς κανόνας ὅταν εἶναι ὀλίγαι καὶ συχνά, ἢ εἶναι εὐκρλον νὰ περιληφθοῦν εἰς γενικὴν διατύπωσιν. Λ. χ. προκειμένου περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῶν ρηματικῶν καταλήξεων, ὠρίσθη νὰ διδάσκωνται εἰς τὴν Γ' τάξιν μαζὶ μὲ τοὺς σχετικοὺς κανόνας αἱ ἐξαιρέσεις τῶν ρημάτων εἰς -άβω (ἀνάβω, σκάρω ἀλλὰ παύω), -έρω (γέρω δέρω, φέρω κτλ.. ἀλλὰ παίρω), ὄχι ἔμως καὶ τῶν εἰς -ίζω (ἀρχίζω, καθίζω, νομίζω, τρίζω, κτλ., ἀλλὰ δακρύζω, δανείζω, ἀθροίζω κτλ.) καὶ -αίνω (ἀνεβαίνω ζεσταίνω κτλ., ἀλλὰ δένω, μένω, πλένω κτλ.)

Ἐφ' ὅσον κατὰ ταῦτα παρουσιάζονται εἰς τ' ἀναγνωστικὰ ἢ κατὰ τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν μιᾶς τάξεως ἐξαιρέσεις μὴ διδασκόμεναι μετὰ τῶν κανόνων τῶν προοριζομένων διὰ τὴν τάξιν αὐτήν, θὰ μνημονεύονται μόνον ὡς τοιαῦται, ἐνῶ ἡ συστηματικὴ τῶν διδασκαλίᾶ θὰ γίνῃ βραδύτερον.

11. Ἐξ ἴσου δύναται ὁ διδάσκων νὰ παραλείπῃ τινὰς τῶν διδωμένων κανόνων ἢ τὰς μνημονευόμενας ἐξαιρέσεις τῶν, ὅχι μόνον ὅταν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ στηριχθῶν αὐτὰ ἐπὶ συγκεκριμένου γνωστοῦ ὕλικου, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἄλλως δὲν τὰ κρίνῃ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἐντύπωσιν τῶν σχετικῶν ὀρθογραφικῶν φαινομένων. Λ. χ. τὸν κανόνα ὅτι «τὰ ρήματα σε ἔρω τὰ γράφομε μὲ ε», ἢ «τὰ ρήματα σε -ιάζω τὰ γράφομε μὲ ι» (Γ' 3), ἢ τὴν ἐξαιρῆσιν τοῦ εἶτε, μήτε κτλ. ὡς πρὸς τὸν τονισμὸν (Γ' 2).

12. Ἐν τέλει εἶναι ἀνάγκη νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ παρεχόμενοι εἰς τοὺς μαθητὰς κανόνες δὲν ἀποτελοῦν πλῆρες σύστημα ὄλων τῶν δυνατῶν κανόνων διὰ τὴν ὀρθὴν γραφὴν τῆς γλώσσης τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Καθ' ὃν τρόπον τινὲς τῶν κανόνων δευτερευούσης σημασίας ἐνδέχεται κατὰ τ' ἀνωτέρω νὰ θεωρηθῶν περιττοὶ διὰ τὴν ὀρθογραφικὴν διδασκαλίαν, αὕτως εἶναι δυνατόν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκάστοτε παρουσιαζομένων εἰς τινὰ τάξιν ἢ ἀπὸ τινος μαθητῆν ἀνορθογραφικῶν, νὰ ἐξεύρωσι οἱ διδάσκοντες καὶ διδάξωσι καὶ ἄλλους κανόνους.

13. Εἰς ἐκάστην τάξιν διδάσκονται κατὰ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα καὶ συμφώνως μὲ τὰς ἀνάγκας τῆς ὀρθογραφικῆς διδασκαλίας καὶ μερικὰ γράμματικὰ ἔννοιαι. Προκειμένου νὰ διδαχθῶν αὐταὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθῇ ὅτι καὶ αὐταὶ θὰ σχηματίζονται ὑπὸ τῶν μαθητῶν πρὸ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν κανόνων διὰ τοὺς ὁποίους εἶναι ἀπαραίτητοι, θὰ ἐξάγῶνται δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν μεθοδικὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ οἱ κανόνες, ἤτοι πάντοτε ἐπὶ τῇ βάσει ἀφθόγου συγκεκριμένου ὕλικου καὶ μετὰ ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῶν γνωρισμάτων αὐτοῦ, τὰ ὅποια θὰ περιληφθῶσιν εἰς τὸν ὄρισμὸν τῆς ἐννοίας. Καὶ οἱ ὀρισμοὶ δὲ τῶν ννοιῶν θὰ διατυπώνωνται μὲ μορφήν ὅσον τὸ δυνατόν ἀπλήν καὶ μᾶλλον προσιτὴν εἰς τὴν γλωσσικὴν καὶ καθόλου ἀντιλη-

πτικὴν δύνανται τῶν μαθητῶν, ἰδίως τῆς πρώτης τάξεως, ὑπὸ μορφὴν αὐτὸ τοῦτο συγκεκριμένην καὶ περιγραφικὴν (λ. χ. λέξις εἶναι τ' ὄνομα ποῦ ἔχει καθετί—ὅταν λέμε μιὰ (δόλοκληρη) ὀμιλία γιὰ ἓνα πράμα, αὐτὸ εἶναι μιὰ πρόταση κτλ.) Ἐννοεῖται ὅτι ὅσο ἀναπτύσσονται οἱ μαθηταί, θὰ δυνάμεθα νὰ προσδίδωμεν εἰς τὰς διδασκομένας ἐννοίας μᾶλλον ἀφηρημένην καὶ γενικὴν μορφὴν.

Συμπληρωματικῶς πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος ὀριζόμενα (βλ. ἀνωτέρω σελ. 2), ὅτι οἱ μαθηταί τῆς Α' τάξεως τοῦ δημοτικοῦ πρέπει ν' ἀσκηθοῦν «ν' ἀποδίδουν τὰ ἀκουόμενα φωνητικὰ στοιχεῖα ἐκάστης γνωστῆς λέξεως μὲ ἀντίστοιχα γράμματα» καὶ «νὰ χωρίζουν ἀπ' ἀλλήλων τὰς λέξεις» εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι ἤδη ἀπὸ τῆς Α' τάξεως πρέπει ν' ἀσκοῦνται οἱ μαθηταί ν' ἀποδίδουν ὀρθῶς διὰ τῆς γραφῆς τοὺς ψόγγους σβ, σμ κτλ. (σβούρα, ἀσβέστης, Σμύρνη), μπ (ἔμπορος, μπαίνο, μποτίλια), ντ (ἀντηλιά, ντύνομαι, ντροπή), γκ (ἀγκυλώνω, ἀγκάθι, γκρεμνός—ἄγγελος, σφιγγώ), τσ (ἔτσι, τσιμπῶ, τσιουρούχι), ἀπὸ τῆς Β' δὲ τὸ ια (εἰς λέξεις καθὼς παιδιά, χέρια, βιάζομαι, πιάνω, φωτιά, βαθιά, αἰ ποῖαί ἄλλως θὰ ἐγράφοντο συμφώνως μὲ τὴν προφορὰν τῶν παιδιῶν κτλ., πλιάνω κτλ.), καθὼς ἐπίσης νὰ χωρίζουν τὰς ἐγκλιτικὰς λέξεις ἀπὸ τὴν προηγούμενῃ των.

II. Ὅδηγίαι διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν σχηματισμῶν.

Προκειμένου νὰ διδάξουν οἱ διδάσκαλοι τοὺς ἀνωτέρω παραθετομένους ρηματικούς καὶ ὀνοματικούς σχηματισμούς, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχουν κατανοήσει ὅτι ἀντιθέτως πρὸς τὰς δυσκολίας τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας τὰς ὁποίας παρουσιάζει ὁ καθαρῶν λόγος, ἡ νῦν διδασκομένη μητρικὴ γλῶσσα δὲν εἶναι ξένη εἰς τοὺς μαθητάς, ἀλλ' οὗτοι ἔχουν τὴν μορφὴν τῆς ἤδη σχηματισμένην ἀσυνειδήτως. Δι' αὐτὸ ὁ σκοπὸς τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας καὶ εἰς τὴν Γ' τάξιν εἶναι κυρίως ὀρθογραφικός, νὰ μάθουν δηλαδὴ οἱ μαθηταί ν' ἀποδίδουν ὀρθῶς διὰ τῶν γραπτῶν σημείων τὴν κοινὴν γλῶσσαν. Ἡ ὀρθογραφικὴ δὲ αὕτη διδασκαλία θὰ συμπληρῶνεται διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν σχηματισμῶν ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον δι' αὐτῶν εὐκολύνεται ὁ μαθητὴς νὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ μεταχειρίζεται καλύτερα τοὺς διδασκομένους ὀρθογραφικούς κανόνας.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν λ.χ. τῆς ὀρθογραφίας τῶν ρηματικῶν καταλήξεων -ω -εις -ει -ομε κτλ., ἀφοῦ διδαχθῇ ὁ μαθητὴς ὅτι ὅλα τὰ ρήματα ὅσα δέχονται τὸ ἐγώ, ἐσὺ κτλ, ἢ λέγουν τί κάνω ἐγώ, ἐσὺ κτλ. γράφονται μὲ ω, εἰ κτλ. κτλ., θὰ

ὀδηγηθῆναι νὰ παραθέσῃ—πράγμα τὸ ὁποῖον καὶ μόνος του ἔχει κάμει ἀσυνειδήτως—μὲ τὴν οἰκείαν σειράν, τοὺς ἐνεστωτικούς σχηματισμοὺς τοῦ ρήματος: τρέχω, τρέχεις, τρέχει, τρέχομε, τρέχετε, τρέχουν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ διδασκαλία τῆς ὀρθογραφίας τῶν καταλήξεων -ες, -οι θὰ δώσῃ ἀφορμὴν νὰ σχηματισθῆ κατ' ἀρχὰς ὁ πληθυντικός εἰς τὴν ὀνομαστικὴν (τὸ ἓν—τὰ δύο ἢ τὰ πολλά), καὶ νὰ συμπληρωθῆ ἔπειτα, ἐξ ἀφορμῆς τῶν πληθυνομένων κανόνων τῆς ὀρθογραφίας τῶν οὐσιαστικῶν, ἢ κλίσις τῶν συχνοτέρων ἐξ αὐτῶν, ἀρσενικῶν, ἠηλυκῶν καὶ οὐδετέρων, εἰς τὰς τρεῖς πτώσεις τῶν δύο ἀριθμῶν.

Ἐπάρχουν ὀλίγαι περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἡ κοινὴ γλῶσσα μεταχειρίζεται διπλοῦς καὶ ἐξ ἴσου εὐχρήστους τύπους (λ.χ. πηδᾶ -πηδάει, τρέχουν -τρέχουνε), ἐνῶ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἀναγνωστικῶν παρεχομένην γλῶσσαν προτιμᾶται ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν (πηδᾶ, τρέχουν). Εἰς τὰς περιστάσεις αὐτάς, ἔταν ὁ μαθητὴς ὁμιλῶν, γράφων ἢ σχηματίζων κατὰ τ' ἀνωτέρω παραδείγματα τὴν ρηματικὴν κλίσιν, μεταχειρίζεται τοὺς ἑτέρους τύπους, ὁ διδάσκων θὰ δέχεται αὐτοὺς χωρὶς νὰ τοὺς διορθώσῃ. Μόνον ἔταν πρόκειται νὰ διδαχθῆ ἡ ὀρθογραφία τοῦ τύπου τοῦ ἀναγνωστικοῦ (λ.χ. πηδᾶ, ὡς δεχομένου περισπωμένην), θὰ ἐπιζητηθῆ ὁ σχηματισμὸς τούτου ἐκ μέρους τοῦ μαθητοῦ.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω ὅτι δὲν θὰ γίνεταί συστηματικὴ γραμματικὴ διδασκαλία τῶν σχηματισμῶν εἰς τὴν Γ' τάξιν, χωρὶς νὰ τὸ ἀπαιτῆ ἡ ὀρθογραφικὴ διδασκαλία. Ἐξαίρεσις θὰ γίνῃ ἔπου ἀκριβῶς τὸ γλωσσικὸν αἶσθημα τῶν μαθητῶν δὲν τοὺς ὀδηγεῖ εἰς τὴν ὀρθὴν χρῆσιν, ἐπειδὴ τὸ ἰδίωμα τῆς στενωτέρας τῶν πατρίδος ἔχει τύπους μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν κοινήν.

Ὅττω λ. χ. ἀνεί μαθηταὶ ἐνὸς τόπου λέγουν τοὺς ἀνθρώποι, ἢ τὸ ἀνθρώποι, τοὺς σκύλοι κτλ. καὶ δὲν ἐπήρκεσεν ἡ προφορικὴ διδασκαλία καὶ τὸ γλωσσικὸν παράδειγμα τοῦ διδασκάλου νὰ τοὺς διδάξῃ τὴν κοινήν χρῆσιν, θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθουν νὰ σχηματίζουσι τὰς αἰτιατικὰς τῶν εἰς -ος ἀρσενικῶν εἰς -ους, διδασκόμενοι καὶ τὸν σχηματιστικὸν κανόνα ὅτι «τ' ἀρσενικά σ' ἐ-ος τελειώνουσι στὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθ-

θυντικοῦ σὲ -ους.» Ὁμοίως ἔσοι μαθηταὶ λέγουσιν σύμφωνα μὲ τὴν ἰδιωματικὴν χρῆσιν τοῦ τόπου των τοὶ λάσπες, τοὶ πατάτες, τοὶ πέτρες, θὰ διδαχθοῦν νὰ μεταχειρίζονται τὸ ἄρθρον τῆς κοινῆς σχηματίζοντες αὐτό.

III. Παρατηρήσεις εἰς τὴν κλίσιν τοῦ ἄρθρου, τοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ τοῦ ρήματος.

Ἐκτός τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων κανόνων καὶ σχηματισμῶν καὶ τῶν ὑποδείξεων διὰ τὴν διδασκαλίαν των, ἐπειδὴ οἱ διδάσκοντες ἦσαν εἰθισμένοι μέχρι τοῦδε εἰς τὴν γραμματικὴν τῆς καθαρευούσης καὶ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ γεννηθοῦν ἀπορίαι ὡς πρὸς τὴν γραμματικὴν τῆς νέας σχολικῆς γλώσσης, τὴν ὑποκειμένην εἰς τοὺς ὀρθογραφικοὺς κανόνας καὶ τοὺς γραμματικοὺς σχηματισμοὺς, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐπισυναφθοῦν εἰς τ' ἀνωτέρω μερικαὶ ἀκόμη παρατηρήσεις σχετικαὶ μὲ τὴν κλίσιν τοῦ ἄρθρου, τῶν οὐσιαστικῶν καὶ τῶν ρημάτων εἰς τὴν σχολικὴν γλῶσσαν.

Ἰδιαιτέρως ὡς πρὸς τὴν κλίσιν τοῦ ἄρθρου πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τ' ἀκόλουθα :

Τὸ ἄρθρον κλίνεται ὡς ἑξῆς :

	Ἄρσ.	Θηλ.	Οὐδ.
Ἐνικός :	ὄνομ. ὁ	ἡ	τὸ
	γενικὴ τοῦ	τῆς	τοῦ
	αἰτιατ. τὸ(ν)	τῆ(ν)	τὸ
Πληθυντικός :	ὄνομ. οἱ	οἱ	τὰ
	γενικὴ τοῦ	τῶν	τῶν
	αἰτιατ. τοὺς	τίς	τὰ

Καθὼς γίνεται φανερόν ἡ κλίσις τοῦ ἄρθρου εἶναι ἢ ἰδίᾳ περιπέου καθὼς εἰς τὴν ἀρχαίαν αἰτιακὴν. Καθὼς καὶ ἐκεῖ ἡ γεν. πληθυντικὴ ἔχει τὸν ἴδιον τύπον διὰ τὰ τρία γένη, καὶ ὁμοίως τὸ οὐδέτερον ἔχει τὴν αἰτιατικὴν ὁμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικὴν, εἰς τὸν ἐνικὸν καὶ τὸν πληθυντικόν.

Δύο μόνον παρουσιάζονται διαφοραί. Δηλαδή α) εἰς τὸν πληθ. τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου ἡ ὀνομαστικὴ σχηματίζεται κατὰ τὸ ἀρσενικὸν οἱ, ὅπως ἐγένε καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας (οἱ γυναῖκες, οἱ λάσπες), ἐπίσης δὲ ἡ αἰτιατικὴ εἶναι τίς· καὶ β) τ' ἄρθρα τόν, τὴν

τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικοῦ χάνουν τὸ τελικὸν ν ὅταν τ' ὄνομα τοῦ ἀκολουθεῖ ἀρχίζῃ ἀπὸ σύμφωνον ἐξακολουθητικόν. Διότι λέγουν τὸν ἄνθρωπο, τὴν Ἑλλάδα (ἐμπρὸς εἰς φωνῆν), καὶ τὴν πατρίδα, τὸν κόσμον, τὴν ξενιτιά, τὴν Τῆνον (ἐμπρὸς εἰς σύμφωνα στιγμιαία, ὅσα προφέρονται δηλαδὴ εἰς μίαν στιγμὴν), ἀλλὰ τὴ χάρη, ποιοὺς ἔχει τὴ χάρη του, μὰ τὸ Θεό, τὴ σκνῖπα, στή βούση. Ἐξακολουθητικά σύμφωνα εἶναι τὸ β, γ, δ, ζ, φ, θ, ρ, λ, μ, ν, σ, ζ.

Ὡς πρὸς τὴν κλίσιν τῶν οὐσιαστικῶν πρέπει νὰ ληφθῇ πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι αὐτὰ σχηματίζονται κατ' ἴδιον τρόπον, ἀκολουθεῖντα κλίσιν ἐντελῶς διάφορον συνήθως τῆς κλίσεως τοῦ γραπτοῦ λόγου.

Ὁῦτω τὰ οὐσιαστικά ὑπάγονται εἰς 3 κλίσεις, σύμφωνα μὲ τὸ γένος των. Ἡ μία κλίσις δηλαδὴ περιλαμβάνει ὅλα τ' ἀρσενικά, ἢ ἄλλη τὰ θηλυκά καὶ ἢ τρίτη τὰ οὐδέτερα*.

Ἡ κλίσις τῶν ἀρσενικῶν καὶ τῶν θηλυκῶν παρουσιάζει ἰσοσύλλαβα καὶ ἀνισοσύλλαβα καὶ αὐτὴ ὅμως ἢ διακρίσις εἶναι ἐντελῶς ἄσχετος μὲ τὴν διαίρεσιν εἰς ἰσοσύλλαβα καὶ περιττοσύλλαβα τῶν οὐσιαστικῶν τῆς καθαρουούσης.

Τὰ ἰσοσύλλαβα ἔχουν εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τὸν ἴδιον ἀριθμὸν συλλαβῶν: χαρά-χαρές, καθρέφτης-καθρέφτες.

Τὰ ἀνισοσύλλαβα ἔχουν μίαν συλλαβὴν περισσοτέραν εἰς τὸν πληθυντικόν, εἰς ὅλας τὰς πτώσεις: ἡ ὀκά-οἱ ὀκάδες, ὁ περιβολάρης-τοῦ περιβολάρη- οἱ περιβολάρηδες- τῶν περιβολάρηδων.

* Ἐξ αὐτῶν μνημονεύονται εἰς τὰ κατωτέρω παρατιθέμενα διαγράμματα μόνον αἱ κυριώτεραι καὶ συνηθέστεραι κλητήγορίαι, οὕτως ὥστε νὰ παρέχεται συστηματικῶς τὸ πρῶτον ὕλικόν τῆς ὀρθογραφικῆς διδασκαλίας, παραλειφθέντων τύπων ὀλιγώτερον συχνῶν ἢ ἀντιπροσωπευόντων ὀλιγώτερα παραδείγματα, οἱ ὅποιοι θὰ διδαχθῶν εἰς ἀνωτέραν τάξιν (λ. χ. ἀρσενικά εἰς -ις, -υς, καθὼς μάντις, πρέσβυς. θηλυκά εἰς -ος -ου, καθὼς περίμετρος-περιμέτρου, καὶ εἰς -εως, -εις, -εων, καθὼς συνειδήσεως, καταλήξεις κτλ., οὐδέτερον καθὼς κρέας -τος -τα, φῶς, φωτός, φῶτα).

Ἐπίσης εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι δίδεται ἐνταῦθα μόνον ὁ κοινὸς τύπος τῆς ὀμιλουμένης γλώσσης, ἀποκλεισμένων τῶν ἰδιοματισμῶν (οἱ ἄλλοι ποῦδες καὶ ἔχ: οἱ ἀλιτουδῆς ἢ οἱ ἀλπές).

Κοινὸν ἀκομῆ χαρακτηριστικὸν ἔλων τῶν οὐσιαστικῶν εἶναι ἔτι ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικῆς τῶν τελειώνει καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν εἰς -ων. Ἡ γενικὴ ὅμως πληθυντικὴ δὲν εἶναι πάντοτε εὐχρηστος, ἰδίως διὰ μερικὰς κατηγορίας θηλυκῶν καὶ ἄλλων οὐσιαστικῶν (λ. χ. ἡ γενικὴ πληθ. τοῦ ἡ κάππαρη, ἡ βοσκοπούλα, ἡ στενοχώρια, ἡ ράχη). Καὶ ἔταν ἀκόμῃ εὐχρηστῆ, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν θέσιν τῆς ἐνίστε καὶ ἄλλα φραστικὰ μέσα, λ. χ. τὸ νερὸ ἀπὸ τίς βρούσες ἀντὶ τὸ νερὸ τῶν βρουῶν. ἢ στήν ἄκρη στοῦ βουνοῦ ἀντὶ στήν ἄκρη τοῦ βουνοῦ, στή μέση στή θάλασσα κτλ.)

Σχετικῶς πρὸς τὴν κλίσειν τῶν θηλυκῶν ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἔχουν οἱ διδάσκαλοι ὑπ' ὄψει τῶν τὰ ἑξῆς:

1) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ καταλήγουν τὰ θηλυκὰ εἰς φωνῆν: ἡ πέτρα, ἡ πατρίδα, ἡ βρούση, ἡ Φρόσω, ἡ ἀλεπού.

2) ἔχουν τὴν αἰτιατικὴν καὶ τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ὅμοιαν μὲ τὴν ὀνομαστικὴν: ἡ πέτρα-τὴν πέτρα, ἡ ἀλεπού-τὴν ἀλεπού, ἡ πατρίδα-τὴν πατρίδα, ἡ μητέρα-τὴν μητέρα, ἡ καλοπέ-ραση-τὴν καλοπέραση, ἡ Φρόσω-τὴν Φρόσω (κλητ.).

Ἡ κλητικὴ τίθεται καθ' ἑαυτὴν ἢ προτάσσεται αὐτῆς τὸ κλητικὸν ἐπιφώνημα ἔ: ἔ Φρόσω.

3) Ἡ ἐνικὴ γενικὴ σχηματίζεται ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴν μὲ τὴν προσθήκην ἐνός ς: ἡ μητέρα-τῆς μητέρας, ἡ βρούση-τῆς βρούσης, ἡ ἀλεπού-τῆς ἀλεπούς.

4. Ὁ πληθυντικὸς ἔχει τὴν κατάληξιν ες εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν, καὶ -ων εἰς τὴν γενικὴν. Εἰς τὰ ἰσοσύλλαθα αἱ κατάληξεις αὗται ἀντικαθιστοῦν τὸ τελικὸν φωνῆν τῆς ὀνομαστικῆς: ἡ καρδιά - οἱ καρδιές - τῶν καρδιῶν κτλ., ἡ βρούση - οἱ βρούσες - τῶν βρουῶν. Εἰς τὰ ἀνισοσύλλαθα αἱ κατάληξεις -ες -ων ἀντικαθιστῶνται ἀπὸ τὰς κατάληξεις -δες -δων, αἱ ὁποῖαι προσθέτονται εἰς ὀλόκληρον τὴν ἐνικὴν ὀνομαστικὴν: ἡ ὀκά - οἱ ὀκάδες - τῶν ὀκάδων, ἡ μαῖμού - οἱ μαῖμοῦδες - τῶν μαῖμούδων - τῆς μαῖμοῦδες.

Ἰσοσύλλαβα

Ἐνικὸς

ὄνομ.	ἡ	ἐλπίδα	ἡ	βρούση	ἡ	Φρόσω
γεν.	τῆς	ἐλπίδας	τῆς	βρούσης	τῆς	Φρόσως
αἰτ.	τὴν	ἐλπίδα	τὴν	βρούση	τὴν	Φρόσω

Πληθυντικὸς

ὄνομ.	οἱ	ἐλπίδες	οἱ	βρούσες
γεν.	τῶν	ἐλπίδων	τῶν	βρουσῶν
αἰτ.	τις	ἐλπίδες	τις	βρούσες

Ἀνισοσύλλαβα

Ἐνικὸς

ὄνομ.	ἡ	ἄλεποῦ	ἡ	ὄκα	ἡ	νύφη
γεν.	τῆς	ἄλεποῦς	τῆς	ὄκᾶς	τῆς	νύφης
αἰτ.	τὴν	ἄλεποῦ	τὴν	ὄκα	τὴν	νύφη

Πληθυντικὸς

ὄνομ.	οἱ	ἄλεποῦδες	οἱ	ὄκάδες	οἱ	νυφάδες
γεν.	τῶν	ἄλεπούδων	τῶν	ὄκάδων	τῶν	νυφάδων
αἰτ.	τις	ἄλεποῦδες	τις	ὄκάδες	τις	νυφάδες

Κατὰ τὰ παραδείγματα αὐτὰ κλίνονται :

α) Κατὰ τὸ ἐλπίδα : χαρά, φορά, γοιά, ὄρα, λύρα, γλῶσσα, δόξα, μοῖρα, θάλασσα, πέτρα, δίψα, πείνα, μαγειρίσσα, ἀλήθεια, χελώνα, καλύβα, τρύπα, ἀξίνα, πατριδα, σταφίδα, φροντίδα, ἀγγελάδα, φλέβα, φλόγα, εἰκόνα, ὄρνιθα, φτερούγα, πέριδα, θυγατέρα, μητέρα, γυναῖκα, οπίθα, φωτιά, στάμνα, δροσιά, ἀρχοντιά, ματιά, νυχιά, πρωτομαγιά, πρωταπριλιά, ὁμορφιά, ἄλλα νεώτερα οὐσιαστικὰ μὲ τὰς καταλήξεις -ιά, -άδα, -έλα, -τρα, -ισσα,

-αίνα, -ούλα, -πούλα, -ίτσα κτλ., ροδακινιά, τριανταφυλλιά, πλύστρα, δροάκaina, μαυροίλα, πρασινάδα, μανούλα, βαρκούλα, μικρούλα, βοσκοπούλα, ἀρχοντοπούλα, πετρίτσα—βάγκα, καμπάνα, κοπέλα, πόρτα, σαίτα, σκάλα, μαστίχα—ἐργασία, παραλία, φίλια, δυσκολία, εὐκαιρίu, ὑγρασία, βασιλεία, κοινότητα.

β) Κατὰ τὸ β ρ ὄ σ η : κόρη, νύφη, λύπη, βροχή, βροντή, φωνή, λάσπη, ράχη, χάρη, ὄψη, κόψη, στύψη, ἀνοιξη, ζάχαρη, κάππαρη, μύτη, στάχτη, θέρη, ἀντάμωση, ξεφάντωση, καλοπέραση, πήχη, σκόνη, διακοπή, ἐπιγραφή, ἐγνωμοσύνη.

γ) Κατὰ τὸ Φ ρ ὄ σ ω κλίνονται μερικὰ εὐσαιστικά, κυρίως κύρια εἰς -ω: Ἀργυρῶ, Δέσπω, Διαμάντω, Ζαφείρω, Κυρυστάλλω, Μαριγῶ, Μέλω.

δ) Κατὰ τὸ ἀ λ ε π ο ὺ κλίνονται ὀλίγα ἄλλα εὐσαιστικά καθὼς μαϊμού, Κολοκυθού, καὶ τὰ θηλυκὰ τῶν ἀρσενικῶν εἰς -άς: μυλωνάς-μυλωνού, καπελού, ὑπναρού.

ε) Κατὰ τὸ ὀ κ ἰ ἀνισοσυλλάβως κλίνονται μερικὰ ἀπὸ τὰ ἰσοσύλλαβα εἰς -α: μάνα, μάνες καὶ μανάδες, κυρά - κυράδες κτλ.

ς) Κατὰ τὸ ν ὕ φ η, κλινόμενον καὶ ἰσοσυλλάβως, σχηματίζονται ἐνίοτε καὶ μερικὰ ἄλλα ἰσοσύλλαβα : κορφή-κορφάδες.

Τὰ θηλυκὰ διατηροῦν γενικῶς εἰς ἕλας τὰς πτώσεις τὸν τ ο ν ι σ μ ὸ ν τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἐνικοῦ : ἡ καρδιά, τῆς καρυδιάς, τὴν καρδιά, οἱ καρυδιές κτλ., ἡ πέτρα, τῆς πέτρας, ἡ ἀλήθεια, τῆς ἀλήθειας, ἡ γειτόνισσα, τῆς γειτόνισσας, ἡ καλοπέραση, τῆς καλοπέρασης, τὴν καλοπέραση. Ἐξάίρεσιν ἀποτελεῖ ἡ γ ε ν ι κ ἡ π λ η θ υ ν τ ι κ ἡ. Τονίζονται ἐκεῖ εἰς τὴν λήγουσαν λέξεις παροξύτονοι ἢ προπαροξύτονοι, αἱ ὅποσαι ἀκολουθοῦν τὴν ἀρχαίαν κλίσιν καὶ καταβιάζουσι τὸν τόνον : νυχτῶν, φλεβῶν φλογῶν, γυναικῶν, ὠρῶν, πετρῶν, γλωσσῶν—ἡλικιῶν, ἐργασιῶν κτλ., ἀλλὰ πατριδῶν, ἐβδομάδων. Πολλὰ ὅμως λέξεις, καθὼς ἤδη παρατηρήθη, δὲν σχηματίζουσι γενικὴν πληθυντικὴν, ἰδίως ὑποκοριστικά, ἀφηρημένα καὶ ἄλλα. Ἀ. χ. μύτη, στάχτη, ράχη, κάππαρη, καμπάνα, βοσκοπούλα, ἀντάμωση, μαυροίλα, φτώχεια, καλοσύνη, πετρίτσα, βαρκούλα κτλ.

Ἡ γυναῖκα σχηματίζει τὴν ἐνικὴν γενικὴν γυναικας καὶ γυναικός.

Ὡς πρὸς τὴν κλίσιν τῶν ἀρσενικῶν οὐσιαστικῶν ἰσχύουν τ' ἀκόλουθα :

1) Τ' ἄρσενικά ὄλα καταλήγουν εἰς τὴν ἐνικήν ὀνομαστικὴν εἰς φωνῆν καὶ ς, δηλ. εἰς -ας, -ης, -ες, -ους, -ος.

2) Ἀντιθέτως πρὸς τὰ θηλυκά, τὰ ὁποῖα λήγοντα εἰς τὴν ἐνικήν ὀνομαστικὴν εἰς φωνῆν προσλαμβάνουν ς εἰς τὴν γενικήν, τ' ἄρσενικά, ἀποβάλλοντα τὸ ς τῆς ὀνομαστικῆς, σχηματίζουν τὴν γενικήν εἰς φωνῆν, λ. χ. ὁ πατέρας τοῦ πατέρα, ὁ καθρέφτης τοῦ καθρέφτη, ὁ καφές τοῦ καφέ, ὁ κοῦς τοῦ κοῦ, (πβ. τὰ θηλυκά ἢ μητέρα τῆς μητέρας, ἢ νίκη τῆς νίκης, ἢ ἀλεπού τῆς ἀλεπούς κτλ.) Μόνον τὰ εἰς -ος ἄρσενικά ἀκολουθοῦν ἴδιον σχηματισμόν (ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ).

3) Ἡ ἐνική αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ, πλὴν πάντοτε τῶν οὐσιαστικῶν εἰς -ος, εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ἐνικήν γενικήν : τοῦ καθρέφτη - τὸν καθρέφτη, τοῦ ψωμῶ - τὸν ψωμά, τοῦ καφέ - τὸν καφέ, πατέρα; παππού, ἔ περιβολάρη.

4) Ἡ κλητικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ : ταῦτες, φίλοι μου.

-ας

-ας

-ης

ἰσοσύλλαβα

ἀνισοσύλλαβα

ἰσοσύλλαβα

Ἐνικός

ὀνομ. ὁ πατέρας
γεν. τοῦ πατέρα
αἰτ. τὸν πατέρα

ὁ ψωμάς
τοῦ ψωμῶ
τὸν ψωμά

ὁ ἐργάτης
τοῦ ἐργάτη
τὸν ἐργάτη

Πληθυντικός

ὀνομ. οἱ πατέρες
γεν. τῶν πατέρων
αἰτ. τοὺς πατέρες

οἱ ψωμάδες
τῶν ψωμάδων
τοὺς ψωμάδες

οἱ ἐργάτες
τῶν ἐργατῶν
τοὺς ἐργάτες

Παρατηρήσεις περί τῶν σχηματισμῶν

ἀνισοσύλλαβα	ἀνισοσύλλαβα	ἀνισοσύλλαβα
-ης	-ες	-ους

Ἐνικός

ὄνομ.	ὁ περιβολάουης	ὁ καφές	ὁ παπποῦς
γεν.	τοῦ περιβολάουη	τοῦ καφέ	τοῦ παπποῦ
αἰτ.	τὸν περιβολάουη	τὸν καφέ	τὸν παπποῦ

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ περιβολάουηδες	οἱ καφέδες	οἱ παπποῦδες
γεν.	τῶν περιβολάουηδων	τῶν καφέδων	τῶν παπποῦδων
αἰτ.	τοὺς περιβολάουηδες	τοὺς καφέδες	τοὺς παπποῦδες

-ος ἰσοσύλλαβα

Ἐνικός

ὄνομ.	ὁ οὔρανός	ὁ ἔμπορος
γεν.	τοῦ οὔρανοῦ	τοῦ ἐμπόρου
αἰτ.	τὸν οὔρανό	τὸν ἔμπορο

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ οὔρανοὶ	οἱ ἔμποροι
γεν.	τῶν οὔρανων	τῶν ἐμπόρων
αἰτ.	τοὺς οὔρανοὺς	τοὺς ἐμπόρους

Κατὰ τὰ παραδείγματα αὐτὰ κλίνονται :

α) κατὰ τὸ πατέρας : χειμῶνας, γείτονας, μῆνας, περιστεριῶνας, ἀγῶνας, ἄντρας, ἀέρας, μάστιγας, κλητῆρας, φωστήρας, γέροντας, δράκοντας, ἄρχοντας, γίγαντας καὶ γίγας, φύλακας, ἤρωας, ταμίας, βροκόλακας.

β) κατὰ τὸ ψωμάς : παπάς, ψαράς, γαλατιάς, μυλωνάς, ἀμαξιάς, κωσικινάς, παπλωματιάς, βασιλιάς (καὶ βασιλέας), χαλκιάς, φονιάς, βοριάς — ἀγάς, παράς, πασάς, σουγιάς.

γ) κατὰ τὸ ναύτης: δεσπότης, διαβότης, δουλευτής, ἐργάτης, θεοιστής, καθρέφτης, κλέφτης, κοιτής, ληστής, μαθητής, νικητής, νησιώτης, προματευτής, πολίτης, προφήτης, ράφτης, σιμμαθητής, συμπολίτης, ταξιδιώτης, τραγουδιστής, ὑφαντής, νοικιαστής, χιτοῦνης, χωριότης, ψεύτης, ἐπιβάτης — Μανιάτης, Μενιδιάτης, Σπεισιώτης, Πολίτης, Χιώτης κτλ.

δ) κατὰ τὸ περιβολάτης: ἀράνης, βεζιρίου, βαρκάρης, καβαλάρης, καφειζής, καρaboκύρης, νοικοκύρης, μαγάβης, μπακά-κάλης, πιπουσιός, φούρναρης, τενεκειζής — Ἀντώνης, Βασίλης, Γιάννης, Γιώργης, Δημήτριος, Θεοδώρης, Κωστής, Μιχάλης, Περικλής, Μιαούλης, Τρικουπής κτλ.

ε) κατὰ τὸ καφές: κερτές, φιδές, καναπές, τενεκές, μενεξές, πανσές, μιναρές,

ζ) κατὰ τὸ παππούς: νοῦς, Ἰησοῦς.

η) κατὰ τὸ οὐρανός, ἔμφορος: ἄγγελος, ἄνεμος, ἄνθρωπος, ἀπόστολος, γαιρός, διάκος, θάνατος, θεός, σύντροφος, λαγός, ἄμμος, πλάτανος, γέρος, δράκος, χάρος, κλώνος, σκύλος, προεσιός, ἀνθρωπάκος, κάμπος, καπειάνιος, ἀνήφορος, ἀντίλαλος — Γιώργος, Μάρκος, Μαθιός, Νίκος, Σπύρος κτλ.

Σχετικῶς μὲ τὴν κλίσιν τῶν ἀρσενικῶν εἶναι ἀνάγκη νὰ ληφθεὶν ὑπ' ὄψιν τ' ἀκόλουθα:

Ὡς πρὸς τὰ ὀνόματα τοῦ τύπου πατέρας: Ὅλοι αἱ πτώσεις τονίζονται ἐπου καὶ ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ. Μόνον εἰς τὴν γεν. πληθ. τὰ προπαροξύτονα καταβιάζουσι τὸν τόνον εἰς τὴν παραλήγουσαν (γέροντας γερόντων) καὶ τὰ δισύλλαδα εἰς τὴν λήγουσαν (ἄντρας-ἀντρῶν, μῆνας-μηνῶν).

Εἰς τὸ παράδειγμα ναύτης καὶ τὰ ἕμμοια ἑτόνος διατηρεῖται εἰς τὴν ἰδίαν συλλαβὴν. Μόνον ἡ γεν. πληθ. τονίζεται κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαίων εἰς τὴν λήγουσαν: ναυτῶν, διαβατῶν. Εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τὰ λαϊκώτερα τῶν ὀνομάτων τῆς κατηγορίας αὐτῆς, ἰδίως τὰ ὀξύτονα, σχηματίζονται καὶ ἀνισοσυλλάδως εἰς -άδες, ψαλιτάδες-ψαλιτάδων, προματευτάδες, θεοιστάδες, ἐνῶ τὰ λογιώτερα ὀξύτονα διατηροῦν καὶ τοὺς λογίους τύπους, -αὶ διὰ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ καὶ -ας διὰ τὴν αἰτιατικὴν: νικηταί-νικητάς.

Εἰς τὰ εἰς -ος λήγοντα οὐσιαστικὰ γενικῶς διατηρεῖται· εἰς ἄλλας τὰς πτώσεις ὁ τονισμὸς τῆς ἐνικῆς ὀνομαστικῆς. Μόνον τὰ προπαροξύτονα παρουσιάζουν ἀρκετὴν ποικιλίαν. Αἱ πλάγιαι πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ τῶν οὐσιαστικῶν τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν (ἐμπόρων-ἐμπόρους, συντρόφων-συντρόφους), ἐνῶ ὀνομαστικῇ τοῦ πληθυντικοῦ προπαροξύνεται συνήθως (ἔμποροι θάνατοι- συμπεθέροι). Εἰς τὸν ἐνικόν, ἢ γενικὴ παροξύνεται συνήθως εἰς τὰ προσηγορικά, ἐμπόρου, θανάτου, ἀποσιόλου- τοῦ καλόγερου. Ἀντιθέτως τὰ κύρια τονίζονται καὶ ἐπὶ τῆς προπαραλήγουσσης: ὁ Θόδωρος τοῦ Θόδωρου, τοῦ κῆρ Σιέφανου κτλ.

Ἡ κλῆσις τῶν ὀνομάτων εἰς -ος τελειώνει εἰς -ε, ἐκτὸς τῶν παροξυτόνων κυρίων ὀνομάτων, καὶ ὀλίγων προσηγορικῶν, τὰ ὅποια τὴν ἐκανόνισαν εἰς -ο κατὰ τὰς ἄλλας πτώσεις: γιατί, ἀδελφέ μου, Θεέ, ἄνθρωπε, Μαθιέ (καὶ Μαθιό), ἀλλὰ Νίκο Πέτρο, Παῦλο, καπετάνιο (καὶ καπετάνιε), γέρο.

Ἐν τέλει εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι μερικὰ ἀρσενικά παρουσιάζουν καὶ ἄλλους τύπους, παρὰ τοὺς ἤδη μνημονευθέντας ἢ ἀντ' αὐτῶν· οὕτως ὁ ἀντρας καὶ ὁ μῆνας, σχηματίζουν τὴν ἐν. γενικὴν καὶ εἰς -ός, ἀντρός, μητός.

Ὄνόματα εἰς -ης καθὼς ὁ νοικοκύρης, ὁ περιβολιάρης ἐκτὸς τοῦ πληθ. εἰς -ηδες σχηματίζουν καὶ πληθ. εἰς -αῖοι, νοικοκύρηδες ἀλλὰ καὶ νοικοκυραῖοι. Μερικὰ ἄλλα ἀρσενικά εἰς -ας (μάστορας), ἔχουν πληθυντικὸν εἰς -οι (μασιτόροι), ἢ μόνον αὐτὸν ἢ παρὰ τὸν κανονικόν εἰς -ες, ἢ καὶ κατὰ τὰ οὐδέτερα εἰς -ια (κάβουρας-καβούρια). Πβ. ἀκόμη χρόνος-χρόνια, λόγος-λόγια, πλάιανος-πλάιαινα. Ὁ πληθ. τοῦ τοῦς λείπει. Τέλος ὁ γέροντας καὶ ὁ δράκοντας ἔχουν καὶ δεύτερον τύπον εἰς -ος, γέρος, δράκος.

Ὡς πρὸς τὴν κλίσειν τῶν οὐδετέρων οὐσιαστικῶν πρέπει νὰ ληφθεῖν ὑπ' ὄψιν τὰ ἑξῆς: Τὰ οὐδέτερα ἔχουν ὁμοίως τὰς τρεῖς πτώσεις, ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν. Ἡ κλίσις τῶν γενικῶς παρουσιάζει ἀρκετὰ μεγάλην ποικιλίαν ἀναλόγως τῆς καταλήξεως τῆς ἐνικῆς ὀνομαστικῆς (σίδερο, τραγοῦδι, λάθος, ὄνομα, γράψιμο, κρέας, φῶς). Ἰδιαιτέρως πολυπληθεῖς εἶναι αἱ δύο πρῶται κατηγορίαι τῶν οὐδετέρων, εἰς -ο καὶ εἰς -ι καὶ αὐτῶν ἢ κλίσεις δίδεται ἑδῶ:

Ἑνικός

ὄν.μ.	τὸ σίδερο	τὸ πρόσωπο	τὸ τραγούδι
γεν.	τοῦ σίδερου	τοῦ προσώπου	τοῦ τραγουδιοῦ
αἰτ.	τὸ σίδερο	τὸ πρόσωπο	τὸ τραγούδι

Πληθυντικός

ὄν.μ.	τὰ σίδηρα	τὰ πρόσωπα	τὰ τραγούδια
γεν.	τῶν σίδερων	τῶν προσώπων	τῶν τραγουδιῶν
αἰτ.	τὰ σίδηρα	τὰ πρόσωπα	τὰ τραγούδια

α) Κατὰ τὸ σίδερο, διατηροῦν τὸν τόνον εἰς ἕλας τὰς πτώσεις εἰς τὴν ἰδίαν συλλαβὴν, κλίνονται: βασιλόπουλο, ἀρχοντόπουλο καὶ ἄλλα πολυσύλλαβα, δάχτυλο, κούμαρο, σύννεργο, κόσκινο, μούσμουλο, τούμπανο, πίτουρο, τρίστρατο, σύννεφο, ὑπόγειο, φρύγανό, κόκαλο, ψίχουλο, μαχαιροπίρουνο, φτωχόπαιδο, χιονόνερο, χαμόγελο, βατόμουρο, χαμόκλαδο, ἀβρολέμινο, ἀγροιλούλουδο, μαντρόσκυλο, καὶ ἄλλα σύνθετα—ζῶο, θηρίο, ξύλο, οὔκο, καπέλο, ροῦχο, νοσοκομεῖο—βουνό, φτερό, χωριό.

β) Κατὰ τὸ πρόσωπο κλίνονται: ἄλογο, ἀτμόπλοιο, μέτωπο, ὄργανο, συμβούλιο.

γ) Κατὰ τὸ τραγούδι κλίνονται: ἀλεύρι, γεφύρι, μαχαίρι, μεσημέρι, παιγνίδι, ψάρι, κουνδούρι, ἄρνι, δόντι, ἀηδόνι, χάνι, πόδι, ξίδι, κλειδί, ποτάμι, θαλασσοπούλι, ποδάρι, λιοντάρι, λιθάρι, ματάκι, παιδάκι, ἀρνάκι, ἀγγελούδι, καλοκαίρι, θυμάρι, χαλάζι, ξερημοκλήσι, παλάτι, κελί, κελάρι, σπίτι, οκαρνί, φλουρί, πουγκί, τουφέκι, χάνι, φιλί, φαγί, δίχτυ, στάχυ, βράδυ.

Καὶ ἐδῶ παρουσιάζει ὁ τονισμὸς εἰς τὰ ὑπερδισύλλαβα προπαροξύτονα κάποιαν ποικίλιαν, εἰς τρόπον ὥστε δὲν εἶναι ἀυστηρῶς χωρισμένα τὰ κλινόμενα κατὰ τὸ σίδερο τῶν ἀκολουθεούντων τὸ παράδειγμα πρόσωπο. Οὕτως εἰς μερικὰς λέξεις ὁ τονισμὸς τῆς γενικῆς, ἐνικῆς καὶ πληθυντικῆς, ποικίλλει. Αἱ λέξεις εἰς ἅκῃ ἔσσι διατηροῦν τὴν ὑποκοριστικὴν σημασίαν (προβατάκι, καπελάκι) δὲν σχηματίζουν γενικὴν. Λέγομεν ἕμως ἀντιθέτως τοῦ σπανακιοῦ.

Τὰ παροξύτονα εἰς -ι εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἑνικῶς καὶ πληθυν-
τικῶς τονίζονται ἐπὶ τῆς ληγούσης (τραγουδιοῦ, ἀγριοῦ).

Ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἐνεστώτος τῆς ὀριστικῆς τῶν
ρημάτων, ἐνεργητικῶν καὶ παθητικῶν, ἐπάναγκες εἶναι οἱ δι-
δάσκαλοι νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψει τοὺς ἀκολουθοῦντας πίνακας καὶ παρα-
τηρήσεις:

I. Παροξύτονα.

A'. Ἐνεργητικά

χάνω	ἀγοράζω
χάνεις	ἀγοράζεις
χάνει	ἀγοράζει
χάνομε	ἀγοράζομε
χάνετε	ἀγοράζετε
χάνουν (-νε)	ἀγοράζουν (-νε)

B'. Παθητικά

χάνομαι	χοιιάζομαι
χάνεσαι	χοιιάζεσαι
χάνεται	χοιιάζεται
χανόμαστε	χοιιαζόμαστε
χάνεστε	χοιιάζεστε
χάνονται	χοιιάζονται

II. Περισπόμενα

Τὰ ἐνεργητικά σχηματίζουν τὸ β' ἑνικ. πρόσωπον εἰς -ās
καὶ -εις. Τὰ παθητικά εἰς -ιέσαι καὶ -ᾶσαι.

A'. Ἐνεργητικά

I	II
ἀγαπῶ	ἀρογῶ
ἀγαπᾶς	ἀρογεῖς
ἀγαπᾷ (-άει)	ἀρογεῖ
ἀγαποῦμε	ἀρογοῦμε
ἀγαπᾶτε	ἀρογεῖτε
ἀγαποῦν (-νε)	ἀρογοῦν (-νε)

Β'. Παθητικά

I.	II.
ἀγαπιοῦμαι (-ιέμαι)	κοιμοῦμαι
ἀγαπιέσαι	κοιμᾶσαι
ἀγαπιέται	κοιμᾶται
ἀγαπιούμασθε	κοιμούμασθε
ἀγαπιέσθε	κοιμάσθε
ἀγαπιοῦνται	κοιμοῦνται

Τ' ἀνωτέρω παραδείγματα ἀντιπροσωπεύουν τοὺς συνηθεστεροὺς σχηματισμοὺς τῶν συνηρημένων ρημάτων.

Οἱ ἐντὸς παρενθέσεως τύποι ἀνήκουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν, ἐπροτιμήθησαν ὅμως εἰς τ' ἀναγνωστικὰ οἱ ἐκτὸς παρενθέσεως τύποι.

Κατὰ τὸ ἀ γ α π ῶ κλίνονται: διψῶ, κεντῶ, χαιρειῶ, χτυπῶ, τραβῶ, τιμῶ, πηδῶ, βασιῶ, βουτῶ, ρουφῶ, περνῶ, ξεχνῶ, πειῶ, φνσῶ.

Κατὰ τὸ ἀ ρ γ ῶ κλίνονται: ἀποιελῶ, ζῶ (ζῆς, ζῆ, ζῆτε), θαροῶ, κατοικῶ, καλλιερῶ, λαλῶ, προσπαθῶ, μοροῶ.

Μερικὰ ῥήματα κλίνονται καὶ κατὰ τὸ ἀγαπῶ καὶ κατὰ τὸ ἀργῶ: μιλεῖς καὶ μιλάς, πειεῖς καὶ πατῆς, φορεῖς καὶ φορᾶς, τραγουδεῖς καὶ τραγουδᾶς.

Κατὰ τὸ ἀ γ α π ι ο ῦ μ α ι κλίνονται: βριουῦμαι, βασιουῦμαι, κρατιοῦμαι, τραβιοῦμαι, πουλιοῦμαι, παραπονοῦμαι, στενοχωριοῦμαι.

Κατὰ τὸ κ ο ι μ ο ῦ μ α ι κλίνονται: θυμοῦμαι, φοβοῦμαι, λυποῦμαι.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A'. Τὸ νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα (σ. 1)	σελ.
A' τάξις	2
B' τάξις	2—3
Γ' τάξις	3—5
B'. Ὑλὴ διὰ τοὺς μαθητὰς (σ. 5)	
A' τάξις. Ὁρθογραφικοὶ κανόνες . . .	5—6
B' τάξις. » » . . .	6—7
Γ' τάξις. » » . . .	7—9
» » Γραμματικοὶ σχηματισμοὶ . . .	9—12
Γ'. Ὁδηγίαι καὶ παρατηρήσεις διὰ τὸν διδάσκοντα (σ. 12)	
I. Ὁδηγίαι διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ὀρθογραφικῶν κανόνων	12—17
II. Ὁδηγίαι διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν σχηματισμῶν	17—19
III. Παρατηρήσεις εἰς τὴν κλίσιν τοῦ ἄρθρου, τοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ τῶν ρημάτων	19—31

*Αἱ ὁδηγίαι διὰ τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν τῆς Δ' τάξεως
ἀναρτῶνται προσεχῶς εἰς ἰδιαιτέρον παράρτημα τοῦ Δελτίου
τοῦ Ὑπουργείου.*

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Νοεμβρίου 1919

Συνελθὼν τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον ἐνέκρινε σχέδιον ὁδηγιῶν διὰ τὴν γραμματικὴν διδασκαλίαν τῶν τριῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ὅπερ κατατεθὲν ἐν χειρογράφῳ εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Συμβουλίου ὑποβάλλεται ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὸ Σὸν Ὑπουργεῖον πρὸς ἔγκρισιν, ἐκτύπωσιν καὶ διανομὴν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα.

Ὁ Πρόεδρος

Δ. Δάμψας

0001

Α. Συμβασις & Χρησιον Διγεια
Χανδα

ΤΙΜΗ Α. 50

